

עניינים תוכן

פרק א: מבוא 3

פרק ב: רקע כללי אודות רדגונדיס וההיגרופיות אודותיה 8

10..... אודות ונטיס פורטואנטוס

12..... חייה של רדגונדיס הקדושה מאת ונטיס פורטואנטוס

פרק ג: "חיי רדגונדיס" כמקרה בוחן 15

15..... מיניות האישה:

16..... מעמד נחות של האישה:

17..... חולשת גוף נפש ורצון:

18..... התמסרות לאחר:

18..... ויתור על העצמי:

19..... ערכי הנזירות שעמדה בהם רדגונדיס

סיכום 21

ביבליוגרפיה 24

פרק א : מבוא

בעבודה זו אבחן את מוסד הנזורה בימי הביניים החל מן המאה ה-6 ועד ה-7, זוהי מסגרת העבודה הכללית, יחד עם זאת, אציין לעיתים גם מידע מתקופות מוקדמות יותר או מאוחרות יותר. עבודה זו מתבססת על מחקר מגדרי של מוסד הנזורה, שאלת המחקר שתנחה אותי בעבודה:

אילו אידיאלים מגדריים עולים מניתוח דמותו של גיבורת החיבור ההגיוגרפי 'חיי רדגונדיס' ומה ניתן ללמוד מכך על תפיסת העולם המגדרית ועל תהליכי השינוי בה, בכנסייה ומחוצה לה, בין המאות השישית והשביעית?

בחרתי בנושא זה מאחר ולדעתי ישנה חשיבות רבה למחקר מגדרי, וצורת מחקר זו יכולה להעניק לנו זווית נוספת על המציאות ההיסטורית מהגישה התרבותית – חברתית בעיקר על מוסד הנזורה. את הקשר ההדוק בין היסטוריה לסוציולוגיה אפשר לזקוף לעיסוק בחקר האדם והחברה – התפתחות מדעי החברה הביאה להרחבת שדה המחקר ההיסטורי לתחומים נוספים כמו חקר ע"פ מגדר¹. כמו כן, אומצו שיטות ותאוריות מחקריות מעולם הסוציולוגיה להיסטוריה, ובכך הרחיבו את היכולות של ההיסטוריון, וזה סיפק תובנות יצירתיות יותר על המציאות ההיסטורית². סוגה זו של מחקר התחילה מסוף מלחמת העולם השנייה, כאשר גבר העניין בהיסטוריה חברתית ולא רק צבאית ולאומית. וזאת בזכות ההתנסות החברתית והחוויית האישיות שצפו בעקבות מלחמת העולם השנייה – נעשה שימוש נרחב יותר בעדויות של אנשים בני ובנות התקופה בכל הקשור לחקר ההיסטוריה של המלחמה³. התפתחות הפסיכולוגיה והפסיכואנליזה נתנה בסיס חדש וחשוב לגישה שיש להתמקד באישיותו, בתפישותיו הפנימיות של האדם לצרכי מחקר היסטורי. המחקרים מתחום הפסיכולוגיה והפסיכואנליזה מבוססים על רגשות, החלטות והיגיון של בני אדם – כל היסטוריון העוסק בבני אדם בצורה ישירה או עקיפה, כמו במוסד הנזורה, אותו קיימו בני אדם, וללא הנזירים שהעניקו למוסד את אופיו הייחודי וחשיבותו, מוסד הנזורה היה ריק מתוכן, נזקק לכישורים של פסיכולוג על מנת להתבונן באדם מאחורי העדות מנקודת מבט אישית ופרשנית⁴. כיום ברור להיסטוריונים כי השימוש במגדר ככלי לחקר התנהגות או חקר החברה בתקופות עתיקות יותר הוא חשוב מאוד. חוקרי מגדר גורסים שעל מנת לחקור היסטוריה בצורה שלמה יש צורך לבצע אינטגרציה בין שני המינים, ולא כפי שידוע לנו מרוב ספרי ההיסטוריה, שחקרו רק את בני המין הגברי, לדעתם של חוקרי המגדר, לנשים יש תפקיד חשוב מאוד בניהול חיי היום יום ובעיקר בהנעתם של תהליכים פנימיים שהביאו להחלטות חשובות. ברור שעל מנת ליצור מחקר אובייקטיבי יותר יש לחקור גם את העולם הנשי באותה תקופה⁵.

¹ יואב, גלבר, היסטוריה, זיכרון ותעמולה, תל אביב, עם עובד : 2007, עמ' 35

² שם, עמ' 39

³ שם, עמ' 78

⁴ שם, עמ' 84

⁵ אפרים, ויכסלפיש, נשים יהודיות לוחמות במלחמת העולם השנייה, האוניברסיטה הפתוחה, 1993, עמ' 50

כמו כן, בחרתי בנושא זה מאחר והמעמד של הנשים בימי הביניים באירופה היה נחות מאוד ביחד לגבר, וזכויותיה הוגבלו. הכנסייה והחברה הנוצרית הצדיקה את זה בכך שדעתה של האישה קלה, יש בה עורמה ותאוות בצע, וניתן להשפיע על דעתה בקלות. היחס הזה עוצב בעיקר ע"י הכנסייה והאצולה. בשל העניין הזה מעניין אותי לבדוק איך מצד שני הנזירות התקבלו בצורה מאוד מכובדת בחברה הנוצרית, איך האידיאלים שלהן, שניתקו אותן מתפקידן המסורתי כרעייה וכאם השפיעו על מעמדם בחברה בצורה חיובית, ולא הרעו. כיצד הנזירות השפיעו האופן כללי על מעמדם של הנשים בחברה, גם מי שלא בחרה בחיי הפרישות⁶.

הבחירה המסוימת ב "חיי רדגונדיס" שהייתה נסיכה פרנקית ומלכה מרובינגית (אשתו של כלותר הראשון) החברה המרובינגית – פרנקית, הייתה מאוד קרובה לנצרות, וכך גם השלטון עצמו. הם הושפעו רבות ממוסד הנזורה והפיצו את הנצרות בכל הממלכה. המלכים בנו מנזרים לאצילים שתמכו בהם, תרמו למנזרים אדמות ובכך הבטיחו את שליטתם בהם, מינו קרובים לבעלי תפקידים בכנסיות, ואף שלחו את בניהם ואת בנותם לשרת או ללמוד במנזרים – מדיניות זו הביאה לקשר קרוב בין השליטים המרובינגים לבין אנשי הכנסייה. רדגונדיס חייה במאה ה-6 לספירה מורדת בבעלה ובורחת למנזר⁸, סיפור המרידה של נסיכה ומלכה פרנקית הינו ייחודי ומאפשר הצצה מעניינת לעולמה של האישה בתקופה זו והסיבות שהביאו אותה לבחור בחיי פרישות. כמו כן, מתוך סיפורה ניתן ללמוד על שינוי בהלכי המחשבה של האישה, שגורלה בידה ויש לה אפשרות לשנות את חייה בתקופה שבה לנשים לא היו זכויות והצרו את צעדיהן מאוד.

באותה תקופה, ה'אנר הספרותי הנפוץ ביותר היה ההגיוגרפיה⁹ המרובינגית שאפשר לכנסייה לשמור על מוסר החברה בעזרת סיפורי הקדושים וחייהם.

תחילת ימי הביניים מתועדת בחלק מהמחקרים במאה ה-4 לספירה עם התפשטות הנצרות באימפריה הרומית, אחר בחלק אחר מן המחקרים ההיסטוריונית מתעדים את התקופה בתחילת המאה ה-7 לספירה, יחד עם זאת, הגישה שגורסת כי ימי הביניים החלו במאה ה-5 היא כרגע הדומיננטית, בזמן נפילתה הרשמית של האימפריה הרומית, אשר ב-200 השנים האחרונות שלה עוברת תהליך התפוררות והצמצמות עקב פלישות מרובות. בתקופה זו הכנסייה מצליחה לשומר על כוחה, ואף להתחזק, אנשים מוצאים ביטחון מפני הפלישות במנזרים ובמבצרים¹⁰.

תקופת ימי הביניים חלה עד למאה ה-15 לערך, עם גילויה של אמריקה ב-1492 לספירה.

⁶ Edith Ennen, *The medieval Women*, Basil Blackwell: Cambridge., 1989, pp 51-52 (see: Edith, *The medieval*)
⁷ שושלת פרנקית, ששלטה באזור גליה מן המאה ה-5 עד המאה ה-8. השושלת התאפיינה במאבקים פנימיים רבים.
⁸ לימור אורה ויצחק חן, ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים, כרך ב: ממלכת הפרנקים, תל אביב 2003: הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמודים 61, (להלן: לימור, יצחק, ראשיתה, כרך ב)
⁹ ספרות ההגיוגרפיה - VITA: קורות של קדושים, חומר כתוב על מהלך חייהם של אנשים קדושים בדתות. בנצרות הספרות הזו מתמקדת בגברים ובנשים שנכנסו לקאנון הקדושים של הנצרות. זוהי סוגה של ספרות מאוד חשובה בתחילת האלף הקודם (המאה ה-9 לספירה), אך היא התחילה קודם לכן במאה ה-4 לספירה, תחת הקיסרות הרומית, וצורת הראשונה נקשרה למרמיטים הנוצריים (מרטירולוגיה) סוגה זו סיפקה מידע רב אודות קדושים, מהלך חייהם, תרבות ודת, וכמובן גם נכרכו סביבה אגדות ומיתוסים. במערב אירופה, סוגה זו של ספרות הייתה אחד מתחומי הלימוד החשובים ביותר בתקופה ימי הביניים ללימוד של היסטוריה.
¹⁰ אביעד קלינברג, הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה, תל אביב: משרד הביטחון, 1995 עמ' 11-12 (להלן: אביעד, הנצרות)